
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΟΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (*)

Υπο
ΚΛΑΥΔΙΟΥ Β. ΜΠΑΝΤΑΛΟΥΚΑ

1. Πληθυσμιακή πίεσις, αίτιον τῆς ὑποαπασχολήσεως

Ὑποστηρίζεται διεθνῶς καὶ παρ' ἡμῖν ὅτι ἡ Ἑλλάς πάσχει χρονίως ἐκ πληθυσμιακῆς πίεσεως, τουτέστιν ὅτι ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἐτησίου πλεονάσματος τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μακροχρονίως ἀνώτερος τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἐτησίας ἀυξήσεως τοῦ ἀκαθαρστοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματός της εἰς ἀγοραίας τιμὰς καὶ ἡ κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους πυκνότης τοῦ ἀγροτικοῦ αὐτῆς πληθυσμοῦ εἶναι ὑπερβολικὴ, ἀπολύτως καὶ συγκριτικῶς.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὰ οἰκεία μεγέθη, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι μακροχρονίως τὰ ὡς ἄνω ὑποστηριζόμενα ἐπαληθεύονται. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 πίνακος (1), ὁ μέσος ὄρος τῆς ἐτησίας φυσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἦτοι τοῦ καθαροῦ ποσοστοῦ ἀναπαραγωγῆς, ἐνῶ μέχρι τοῦ ἔτους 1925 ἦτο 0,97% (2) ἀπὸ

(*) Ἡ παρούσα ἐργασία ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἀνακοινώσεως κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίασιν τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τῆς 21ης Μαρτίου 1956.

1. Πηγαὶ αὐτοῦ: Διευθύνσεως Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν Ὑπουργείου Συντονισμοῦ: Πίναξ ἀυξήσεως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τοῦ ἀκαθαρστοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος τῶν ἐτῶν 1948 - 54, ἀνέκδοτος. Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος: Συνοπτικὴ στατιστικὴ ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1954. Ἀθῆναι, Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, 1955, σ. 2 καὶ σχετικοὶ ἀνέκδοτοι πίνακες αὐτῆς. Κ. λ. Β. Μπανταλούκα: Ἀνάλυσις καὶ ὑπολογισμὸς ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 6 (1951), σ. 27. Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 πίνακος παραλείπονται τὰ ἔτη τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος, 1940 - 44.

2. Βλ. Ε. Ἀ. Ἀβέρωφ: Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νέων μεθόδων, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Κοινωνικῆς καὶ Δημοσίας Οἰκονομικῆς», τόμ. 1 (1937) σσ. 297 - 314. Τοῦ αὐτοῦ: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, Πυρσός, 1939, σ. 93.

τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1928, μέχρι τοῦ 1939 ἀνήλθεν εἰς 1,38%. Τουτέστιν ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἤϋξανε τότε ἔτησιως κατὰ 96.000 περίπου ἄτομα. Ἐκ παραλλήλου, κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον, ὁ μέσος ὄρος τῆς ἑτησίας αὐξήσεως τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ εισοδήματος τῆς χώρας εἰς ἀγοραίας τιμὰς ἦτο 1,19%. Συνεπῶς ἡ πορεία τῆς οἰκονομίας ἐν Ἑλλάδι ὑπελείπετο κατὰ τὴν ὥς ἄνω περίοδον τῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ποσοστὸν 0,19%.

Πίναξ 1

Ὑπολογιζόμενος πληθυσμὸς εἰς χιλιάδας κατοίκων καὶ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν χρηματικὸν εἰσοδήμα τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἀγοραίας τιμὰς καὶ εἰς δισηκατομύρια δραχμῶν, τῶν μὲν ἔτων 1928—47 ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ 1928, τῶν δὲ ἔτων 1948—54 ἀγοραστικῆς δυνάμεως (νέων δραχμῶν) τοῦ 1952.

α/α	Ἔτος	Πληθυσμὸς	Εἰσοδήμα	α/α	Ἔτος	Πληθυσμὸς	Εἰσοδήμα
1	1928	6 205	46,13	1	1945	7.356	30,30
2	1929	6.286	44,53	2	1946	7.426	38,10
3	1930	6.367	42,70	3	1947	7.482	38,94
4	1931	6.463	39,40				
5	1932	6.544	43,47	1	1948	7.566	22,94
6	1933	6 624	49,12	2	1949	7.650	27,89
7	1934	6.727	52,48	3	1950	7.752	28,36
8	1935	6.837	54,99	4	1951	7.822	30,39
9	1936	6.936	59,27	5	1952	7.908	30,00
10	1937	7.029	61,95	6	1953	7.991	35,40
11	1938	7.109	64,63	7	1954	8.066	35,71
12	1939	7.222	67,30	8	1955	—	—

Μεταπολεμικῶς καὶ δὴ κατὰ τὰ ἔτη 1948 - 54, οἱ μέσοι ὄροι τῆς ἑτησίας αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ εισοδήματος μετεβλήθησαν. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν κατῆλθεν εἰς 1,07%, μὲ ἑτησίαν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ 84.000 περίπου ἄτομα, ὁ δὲ δεύτερος ἀνήλθεν, ὅλως ἐξαιρετικῶς, εἰς 7%. Ἡ τοισούτη κατὰ 5,93% ὑπεροχὴ τοῦ μέσου ὄρου αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος ἔναντι τοῦ μέσου ὄρου αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι κυρίως ἀποτέλεσμα ἀφ' ἑνὸς τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ ρυθμοῦ διογκώσεως τοῦ πληθυσμοῦ—κατόπιν περιστολῆς τῆς γεννητικότητος ὑπερκαλυπτούσης ὑποχώρησιν τῆς θνησιμότητος—ἀφ' ἑτέρου τῶν σημαντικῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, αἵτινες κατέστησαν δυναταὶ λόγῳ τῆς ἐκτεταμένης πρὸς τὴν Ἑλ.

λάδα οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀνελθούσης ἐν συνόλῳ εἰς τὰ 2,5 περίπου δισεκατομμύρια δολλαρίων. Ἄλλ' ἡ ἀνωτέρω αὔξεισις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος δὲν ἠκολουθήθη ὑπὸ ἀναλόγου αὔξεσεως τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας, λόγω ἀντιστοιχοῦ ἀνυψώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς τεχνικῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς παραγωγικότητος. Οὕτω ἡ πληθυσμιακὴ πίεσις ἐξηκολούθησε νὰ ἔχη τὴν αὐτὴν σχεδὸν πρὸς τὴν προπολεμικὴν ἔντασιν.

Ὁ ὑπερπληθυσμὸς οὗτος ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1922 σημειωθείσαν τόνωσιν τῆς πατροπαράδοτου πολυτεχνίας μας, χαρακτηριστικῆς ἄλλωστε τῶν οἰκονομικῶς ὑπαναπτύκτων χωρῶν, κατόπιν τῆς ἐπελθούσης προσμιξεως τοῦ γηγενοῦς μετὰ τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἀναγκαστικὴ καὶ τεχνητὴ αὕτη συγκέντρωσις εἰς τὴν χώραν καὶ ἀπορρόφησις περίπου ἑνὸς ἑκατομμυρίου προσφύγων, ἦτοι τοῦ πέμπτου σχεδὸν τοῦ τότε πληθυσμοῦ, ἠῤῥησεν, ἐξ ἄλλου, ἀποτόμως καὶ σημαντικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων καὶ ἀνέτρεψε τὴν προϋφισταμένην πληθυσμιακὴν καὶ οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν⁽³⁾.

Εἰς τὴν ἀνατροπὴν ταύτην συνέβαλον ἐπίσης οἱ ἀπὸ τοῦ 1922 ἐπιβληθέντες τὸ πρῶτον περιορισμοὶ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἐκδηλουμένην ἀποδημητικὴν ροπὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ παράλια τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου Θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὡς καὶ πρὸς τὰς ὑπερποντίους χώρας καὶ δὴ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς ἃς κυρίως ἐστρέφετο τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἰδίου αἰῶνος⁽⁴⁾. Ἀρκούντως

3. Πλ. εἰς Κ. Ἀ. Ἀ θ α ν α σ ι α δ ο υ : Ἐκτίμησις πιθανῆς μελλοντικῆς ἐξελιξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 4 (1949) σσ. 188—209. Β. Γ. Β α λ α ῶ ρ α : Τὸ δημογραφικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐπίδρασις τῶν προσφύγων, εἰς «Νέαν Πολιτικὴν», τόμ. 4 (1940), σσ. 628—43 καὶ 721—32. I n t e r n a t i o n a l L a b o u r O f f i c e : Labour problems in Greece. Geneva, 1949, σ. 24. C. P. C a r a n i c a s : La crise de la population en Europe et les données démographiques de la Grèce. Athènes, Flama, 1937, σσ. 7 καὶ 19—22. F. L o r i m e r : Dynamics of age structure in a population, with initially high fertility and mortality, εἰς «United Nations' Population Bulletin» Ser. N—1, N°. 1., Dec. 1951, σσ. 31—41.

4. Πράγματι, περὶ τὸ τέλος τῆς προπολεμικῆς περιόδου, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μονίμως διαμενόντων Ἑλλήνων, ἀνερχομένων εἰς 3.518.965, περίπου τὸ τέταρτον αὐτῶν ἦσαν κάτοικοι τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐξ ἄλλου, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ὁ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερόμενος περιορισμὸς τοῦ ἐξ Ἑλλάδος μεταναστευτικοῦ ρεύματος, βάσει στοιχείων διὰ τὴν περίοδον 1901—40. Κατὰ τὸν Χ. Εὐέλπι-δην: Ἡ γεωργία τῆς Ἑλλάδος, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀποψις. Ἀθῆ-

ὡσαύτως συνέτεινεν εἰς τὴν ὡς εἴρηται ἀνατροπὴν τῆς προϋπαρ-
χούσης πληθυσμιακῆς καὶ οἰκονομικῆς ἰσορροπίας καὶ ὁ μεταγενε-
στέρως γενόμενος ἐκούσιος καὶ ἀκούσιος ἐπαναπατρισμός ἀποδή-
μων Ἑλλήνων.

Ὅσον ἤδη ἀφορᾷ τὴν κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἐπιφα-
νεῖας τοῦ ἐδάφους πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ μας, αὕτη ἀνήρχετο, κατὰ μέσον ὄρον τῶν ἐτῶν 1920·55, εἰς 50 σχεδὸν
κατοίκους⁽⁶⁾. Ἡ ἐν λόγῳ πυκνότης, συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν λοι-
πῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης,⁽⁶⁾ δὲν φαίνεται ὑπερβολικὴ. Ἄλλ' ἐὰν
προσέξωμεν τὴν κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἀροσίμου ἐδάφους⁽⁷⁾
πυκνότητα τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ, ἀνερχομένην εἰς 157 πε-
ρίπου κατοίκους, καὶ συγκρίνωμεν ταύτην πρὸς τὴν ὁμοίαν τῶν λοι-
πῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης⁽⁸⁾, θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι εἶναι ἀπολύτως
ὕψηλὴ καὶ συγκριτικῶς ἡ ἀνωτέρα. Ἡ διαπίστωσις αὕτη προσλαμβάνει
ἰδιαιτέραν βαρύτητα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀνή-
κει εἰς τὰς οἰκονομικῶς ὑπαναπτύκτους ἢ «γεωργικὰς» χώρας, εἰς

ναί, Λόγος, 1944, σ. 29, ἢ ἐξ Ἑλλάδος ὑπερωκεάνειος μετανάστευσις, εἰς
ποσοστὰ ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, ἐμφανίζεται ὡς ἑξῆς: 1901—10:
0, 66%, 1911—20: 0,49%, 1921—30: 0,14%, καὶ 1931—37: 0,05%. Κατὰ τὸ
United States Department of Commerce: Statistical
abstract of the United States, 1948, Washington, D. C., 1948, σ. 107, μετηνά-
στευσαν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Η.Π.Α. οἱ ἐπόμενοι ἀριθμοὶ ἀτόμων: 1901—10: 167,
519, 1911—20: 184.201, 1921—30: 51.084 καὶ 1931—40: 9.119. Τέλος, κατὰ τὸν
D. Kirk: A survey of recent over seas migration, in relation to population
pressure in Europe. Rome, World Population Conference, 13—381, Sep. 1954,
σσ. 6 καὶ 9, διαρκούσης τῆς περιόδου 1945—52 μετηνάστευσαν γενικῶς ἐξ
Ἑλλάδος μόνις 39.000 ἄτομα. Σχ. βλ. καὶ United Nations: A Sur-
vey of intercontinental migration in the post-war period. Rome, World Po-
pulation Conference, 13—314, Sep, 1954, σ. 3.

5. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ τῷ 1821 ἦτο μόνις
19,76, ἤδη εἶναι 59,88, ἥτοι σχεδὸν τριπλασία. Πρβλ. Σ. Ἰ. Ἀγαπητί-
δου: Τὸ ἐλληνικὸν οἰκονομικὸν πρόβλημα καὶ τὸ μακροχρόνιον πρό-
γραμμα τῆς οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς χώρας, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Ἑλλη-
νικῆς Οἰκονομίας» τόμ. 1 (1950) σ. 273. Εἰδικοῦ: Ἀπασχόλησις καὶ ἀνεργία,
εἰς «Μηνιαῖον Δελτίον Ἑλληνο· Αἰγυπτιακῆς Τραπεζῆς», τόμ. 1 (1955) τ. 5, σ. 1.

6. Βλ. πίνακα εἰς «Οἰκονομικὸν Παρατηρητὴν» τόμ. 1 (1949), σ. 227.

7. Τὸ ἀρόσιμον ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὀλιγώτερον τοῦ τετάρτου
τῆς συνολικῆς ἐδαφικῆς ἐκτάσεως, ἔνεκα πρωτίστως τῆς ὄρεινῆς καὶ πετρώ-
δους διαμορφώσεώς της.

8. Πρβλ. Χ. Εὐέλπιδου: Ἡ γεωργία τῆς Ἑλλάδος κλπ., ἔ. ἀ. σ.
21. W. E. Moore: Economic demography of eastern and southern Europe.
Geneva, League of Nations, 1945, σσ. 107—204. Colin Clark: What
constitutes rural over-population? Rome, World Population Conference, 13—
397, Sep. 1954, σ. 8.

τάς χώρας, δηλαδή, ἔνθα τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ ἀπασχολεῖται εἰς τὴν πρωτογενῆ ἢ φυσικὴν καὶ δὴ τὴν γεωργικὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα καὶ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος προέρχεται ἐξ αὐτῆς. Ἐὰν συνέβαινε ἡ Ἑλλάς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας ἢ «βιομηχανικὰς» χώρας, τότε τὸ ἐν λόγῳ ὕψηλόν ἐπίπεδον πληθυσμιακῆς πυκνότητος ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο ὑπερβολικόν, ἀλλὰ καὶ θὰ ἦτο συντελεστικόν περαιτέρω οἰκονομικῆς προόδου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἐδαφικὴ ἐπιφάνεια θὰ ἔπαιζε περιωρισμένον ρόλον. Ἦδη ὅμως αὕτη ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερον συντελεστὴν παραγωγικῆς δραστηριότητος τοῦ τόπου καὶ ἡ στενότης τῆς δημιουργεῖ ἀγροτικὸν ὑπερπληθυσμόν.

Καὶ ναὶ μὲν εἶναι ἀληθές ὅτι καταβάλλεται παρ' ἡμῶν συνεχῆς προσπάθεια ἐπεκτάσεως τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους, ἡ ἐπέκτασις ὅμως αὕτη ὕστερεῖ ἔναντι τῆς ἀυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ⁽⁹⁾, ἐντεινομένης οὕτω μακροχρονίως τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω πληθυσμιακῆς πίεσεως.

2. Τὸ χάσμα μεταξύ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ ἀπασχολουμένων, ὡς συνέπεια τῆς πληθυσμιακῆς πίεσεως

Ἡ προεκτεθεῖσα πληθυσμιακὴ πίεσις συνεπάγεται τὴν δημιουργίαν χάσματος μεταξύ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ ἀπασχολουμένων. Δηλονότι, παρατηρεῖται μὴ πλήρης ἀπορρόφησις εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας δραστηριότητα τοῦ διαθέσιμου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἢ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ. Νοεῖται δὲ ὡς ἐργατικὸν δυναμικὸν ἢ ἐνεργὸς πληθυσμὸς ὁ ἄγων ἡλικίαν μεταξύ 15 καὶ 64 ἐτῶν, ἐπιθυμῶν καὶ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ παραγωγικῶς καὶ ἐπ' ἀμοιβῆ. Κατ' ἀκολουθίαν, παραγωγικῶς ἀπασχολήσιμα πρόσωπα μὴ πληροῦντα τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις, ὡς λ. χ. οἱ ἀπὸ 10 μέχρι 15 ἐτῶν, οἱ ἄνω τῶν 64 ἐτῶν, αἱ οἰκοδέσποιναί, οἱ στρατιῶται, οἱ ἐρασιτέχναι, οἱ σπουδάζοντες κλπ., δὲν συγκαταλέγονται εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμόν, ἂν καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν.

Ἡ ὡς ἄνω μὴ πλήρης ἀπορρόφησις τοῦ διαθέσιμου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κάτωθι δεδομένων:⁽¹⁰⁾ Κατὰ τὰ ἔτη

9. Μόνον κατὰ τὰ ἔτη 1948—53 ἐσημειώθη ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος τούτου. Κατ' αὐτά, χάρις εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἀμερικανικὴν βοήθειαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐπετεύχθη μεταξύ τῶν ἄλλων καὶ ἀπότομος ἐπέκτασις τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους τῆς χώρας. Αὕτη ἀναβιβάζεται εἰς ποσοστὸν 85,25% ἔναντι τῆς τοῦ ἔτους 1922 ὑπὸ τοῦ Χ. Εὐελπίδου: Ἡ χρονία γεωργικὴ κρίσις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀθῆναι, Ἰ. Παπαζήσης, 1953, σ. 5.

10. Πηγαὶ αὐτῶν αἱ ἀπογραφαὶ 1920 καὶ 1928, αἱ διὰ τὸ ἔτος 1938 ἐκτι-

1920, 1928, 1938 καὶ 1950, ἔναντι συνολικοῦ πληθυσμοῦ ἀντιστοίχως ἐκ 5.016.889, 6.204.684, 7.109.000 καὶ 7.752.342 κατοίκων, ὁ ἀπασχολήσιμος πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο περίπου 2.300.000, 3.200.000, 3.400.000 καὶ 3.534.000 ἄτομα. Ἦτοι, ὁ ἀπασχολήσιμος πληθυσμὸς ἐπλησιάζε τὰ 50 % τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἐπὶ τοῦ συνόλου ὅμως τῶν ἐτῶν τῆς περιόδου 1920 - 55, μὲ τὴν παράλειψιν τῶν τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τῆς ἐχθρικής κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος 1940 - 44, ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀπασχολησίμων ἀναβιβάζεται εἰς 59 %, ὁ δὲ ἐνεργὸς πληθυσμὸς εἰς 42,2 % τοῦ συνολικοῦ τοιοῦτου. Τὰ δύο ταῦτα ποσοστὰ κατατάσσουν τὴν χώραν μᾶς εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἡμιανεπτυγμένας, ἀφοῦ ἀποδεικνύεται ⁽¹¹⁾ ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀπασχολησίμων εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας εἶναι 55,6 %, εἰς τὰς ἡμιανεπτυγμένας εἶναι 59,6 % καὶ εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας εἶναι 65,1 %.

Ἐκ παραλλήλου, ὁ ἀπασχολήσιμος οὗτος πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀξάνει ἐτησίως κατὰ 48.000 περίπου ἄτομα ⁽¹²⁾, ἀφοῦ ἐξ αὐτῶν ἀφαιρεθοῦν οἱ ἀποχωροῦντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας λόγῳ ἀτυχημάτων, γήρατος, θανάτου κλπ. Ἡ αὔξησις αὕτη τοῦ ἀπασχολησίμου πληθυσμοῦ, διαρκούσης τῆς περιόδου 1930 - 50, διώγων αὐτὸν ἀνά δεκαετίαν κατὰ ποσοστὸν 12 %, ποσοστὸν ὅπερ ἦτο τὸ ἀνώτερον ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν τῶν περιπτώσεων τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Πορτογαλίας καὶ τῆς Τουρκίας ⁽¹³⁾.

μήσεις καὶ ὑπολογισμοὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις τμήματος τοῦ Ὁργανισμοῦ Περιθάλψεως καὶ Ἀποκαταστάσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (U.N.R.R.A.) καὶ Κ λ. Β. Μ π α ν τ α λ ο ῦ κ α : Οἱ κατὰ κλάδους οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἀπασχολούμενοι ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1920, 1928, 1938 καὶ 1950, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας», τόμ. 3 (1952), σ. 90

11. Πρβλ. U. O l i n and E. G. A d a m s : Age structure and labour supply. Rome, World Population Conference, 13 - 343, Sep. 1954, σσ. 2 - 11. Βλ. καὶ Σ. Ἰ. Ἀ γ α π η τ ῖ δ ο υ : Ἐπὶ τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἀπασχολήσεως, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 7 (1952), σ. 57. E. G. A d a m s : A comparison of recent census statistics on the economically active population. Rome, World Population Conference, 13 - 308, Sep. 1954, σ. 14.

12. D. K i r k, ἑ.ἀ., σ. 3. Ἐνταῦθα προστίθεται ὅτι ὁ ἀπασχολήσιμος πληθυσμὸς τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Σουηδίας ἀξάνει ἐτησίως κατὰ ὀλιγώτερα τῶν 10.000 ἀτόμων. Βλ. καὶ B u r e a u I n t e r n a t i o n a l d u T r a v a i l : Annuaire des statistiques du travail. Genève, 1953, σ. 7 R. J. M y e r s : Comparison of population projections with actual data. Rome, World Population Conference, 13 - 7, Sep. 1954, σ. 7. H. W. S i n g e r : Population and economic development. Rome, World Population Conference, 13 - 330, Sep. 1954, σ. 10.

13. Πρβλ. U n i t e d N a t i o n s : Annual statistics of the year 1952.

Ἦδη, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀπασχολούμενον πληθυσμόν, τὰ ὑφιστάμενα στατιστικὰ στοιχεῖα εἶναι ὀλιγώτερον τῶν προηγουμένων ἐπαρκῆ. Δυνάμεθα πάντως νὰ δώσωμεν εἰκόνα τινὰ τῶν, κατὰ κατηγορίας ἐπαγγελμάτων, ἀπασχοληθέντων παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἔτος 1938 (14). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐπὶ συνόλου 2.894.000 ἀπασχολουμένων, 1.714.000 (ἤτοι τὰ 59,22 %) (15) ἦσαν ἀγρόται, 398.000 (ἤτοι τὰ 13,78 %) ἦσαν ἐπιχειρηματῆαι, 200.000 (ἤτοι τὰ 6,9 %) ἦσαν ὑπάλληλοι καὶ 34.000 (ἤτοι τὰ 1,17 %) ἦσαν ἐλεύθεροι ἐπαγγελματῆαι.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀπασχολουμένους καθ' ὁμάδας ἡλικιῶν δίδομεν ἐν τῷ ἐπομένῳ ὑπ' ἀριθ. 2 πίνακι (16) στοιχεῖα τινά, ἅτινα ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν. Μεταξὺ τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, τῶν ληφθεισῶν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ πίνακος τούτου, περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ἑλλάς.

Πίναξ 2

Ἑκατοστιαία ἀναλογία ἀπασχολουμένων μεταπολεμικῶς εἰς πενήκοντα χώρας, διακρινομένης εἰς τρία ἐπίπεδα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ὁμάδας ἡλικιῶν, ἔναντι τοῦ ἀπασχολησμοῦ πληθυσμοῦ.

α/α	Χῶραι κατὰ ἐπίπεδα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως	Ὅμαδες ἡλικιῶν								
		Ἄπασαι αἱ ἡλικίαι	10—14	15—19	20—24	25—34	35—44	45—54	55—64	65 καὶ ἄνω
1	Ἀνεπτυγμένοι	61,5	4,9	68,9	90,7	96,2	97,2	94,9	83,5	40,6
2	Ἡμιανεπτυγμέν.	57,3	8,6	70,9	91,8	96,1	97,1	96,0	90,0	62,5
3	Ἑπανάπτукτοι	58,5	30,8	81,8	93,1	96,2	97,2	96,2	90,7	78,5

Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον παρατηρεῖται ὅτι ὑφίσταται μεγάλη διαφορὰ ποσοστῶν ἀπασχολουμένων ἀνηλικῶν καὶ ὑπερηλικῶν—ἀνηκόντων εἰς τὰς πέραν τῶν ὀριακῶν ὁμάδων ἡλικίας τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, ἤτοι ὄντων ἡλικίας 10 · 14 ἐτῶν καὶ 65 καὶ ἄνω—μετα-

New York, 1953, σ. 134. Τῶν αὐτῶν: Economic survey of Europe since the war; A reappraisal of problems and prospects. Geneva, 1953, σ. 159.

14. Βλ. ὑποσ. 10 καὶ Γ. Ἀ. Νέζη: Ἡ κατανομή τοῦ προπολεμικοῦ φορολογικοῦ βάρους εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς «Νέαν Οἰκονομίαν», τ. 2 (1947) σ. 11.

15. Ἐγένετο δεκτὸν ὅπως χῶραι διαθέτουσαι τὰ 60% καὶ πλέον τοῦ ἀπασχολουμένου πληθυσμοῦ των εἰς τὴν γεωργικὴν δραστηριότητα χαρακτηρίζονται ὡς «ὑπανάπτукτοι» ἢ «γεωργικαί», αἱ διαθέτουσαι εἰς τὴν γεωργικὴν δραστηριότητα 35 · 59% τῶν ἀπασχολουμένων ὡς «ἡμιανεπτυγμένοι», αἱ δὲ διαθέτουσαι κάτω τοῦ 35% ὡς οἰκονομικῶς «ἀνεπτυγμένοι». Πρβλ. U. Olin and E. G. Adams, ἔ.ἀ. σ. 2.

16. Πηγὴ: U. Olin and E. G. Adams, ἔ.ἀ. σ. 5.

ἐξ ὑπαναπτύκτων καὶ ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ὑπάρξεως εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας καὶ συνεπῶς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀξιολόγου ἀπασχολήσεως προσώπων μὴ ὑπαγομένων εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμόν, ἅτινα οὕτω ἐκτοπίζουσι ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἐργασίας ἐνεργὸν πληθυσμόν. Τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀποδοχὴν πολὺ μικροτέρων ἀμοιβῶν τῶν καταβαλλομένων εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμόν.

Ἡ κατὰ κλάδους παραγωγῆς ἐξέλιξις τῶν ἀπασχοληθέντων παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ προμνησθέντα ἔτη 1920, 1928, 1938 καὶ 1950, ἐμφανίζεται εἰς τὸν παρὰ πόδας πίνακα (17).

Πίναξ 3

Οἱ κατὰ κλάδους παραγωγικῆς δραστηριότητος ἀπασχολούμενοι ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὰ ἔτη 1920, 1928, 1938 καὶ 1950.

α/α	Δραστηριότης	1920	1928	1938	1950
1	Πρωτογενοῦς ἢ φυσικ. παραγωγῆς	926.314	1.475.641	2.177.400	1.754.010
2	Δευτερογενοῦς ἢ μεταποιητικῆς παραγωγῆς	380.391	436.171	132.600	145.000
3	Τριτογενοῦς παραγωγῆς ἢ παροχῆς ὑπηρεσιῶν :				
	α) Ἐμπορίου, μεταφορῶν καὶ πίστεως	150.884	315.250	350.000	392.167
	β) Κρατικῶν καὶ παρακρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων	137.003	188.011	234.000	392.119
	Σύνολον ἀπασχολουμένων	1.594.592	2.415.073	2.894.000	2.683.296
	Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολουμένων :				
	α) ἄρρενες 80 %				
	β) θήλειαι 20 %				

Εὗρισκοντες ἤδη τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀπασχοληθέντων κατὰ τὰ ὡς ἄνω τέσσαρα ἔτη παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος ἀνέρχεται εἰς ποσοστὸν 39 % ἐπὶ τοῦ μέσου ὄρου τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῶν αὐτῶν ἐτῶν. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὰ ἔτη ταῦτα ἦσαν, κατὰ σύμπτωσιν, ἐκεῖνα καθ' ἃ οἱ ἐν Ἑλλάδι μέσης διαρκείας οἰκονομικοὶ κύκλοι—περίπου δεκαετεῖς—εἶχον σχεδὸν πλησιάσει τὴν πρὸς τὰ ἄνω αἰχμὴν των, ἔπεται ὅτι τὸ ποσοστὸν τοῦτο ἀπασχολήσεως 39 %

17. Πηγὴ: Κλ. Β. Μπανταλούκα: Οἱ κατὰ κλάδους οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἀπασχολούμενοι ἐν Ἑλλάδι κλπ., ἔ.ἀ. σ, 90.

εἶναι κατὰ τι ἀνώτερον τοῦ γενικοῦ μέσου τοιοῦτου. Πράγματι, κατὰ τὸν Ὄργανισμόν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ⁽¹⁸⁾, ἀπασχολοῦνται παρ' ἡμῖν τὰ 33,2 % τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ ποσοστὸν δὲ τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων ἐν Εὐρώπῃ, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς αὐτῆς σχεδὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ⁽¹⁹⁾.

Ἐὰν περαιτέρω ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι παρ' ἡμῖν συμβαίνει πολλὰ ἀπασχολούμενα ἄτομα νὰ μὴ δηλώνουν κατὰ τὰς ἀπογραφὰς ἐπάγγελμα, ὡς οἰκοδόποινοι, σπουδασταὶ κλπ., τὸ προμνησθὲν ποσοστὸν 33,2 % δέον νὰ θεωρηθῆ ὑπολειπόμενον κατὰ τι τοῦ πραγματικοῦ.

3. Πλήρης ὑποαπασχόλησις ἢ ἐμφανῆς ἀνεργία

Ὡς γνωστόν, ἡ συνεχῆς ὕπαρξις ἀριθμοῦ τινος ἀνέργων ἀποτελεῖ σύνηθες φαινόμενον εἰς πᾶσαν σχεδὸν οἰκονομίαν, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ ὀριμότητός της. Πολλοὶ μάλιστα ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ πλήρης ὑποαπασχόλησις ἢ ἡ ἐμφανῆς ἀνεργία ποσοστοῦ τινος τοῦ παραγωγικῶς ἀπασχολουμένου πληθυσμοῦ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κανονικὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Ὄταν ὁμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ὑπερβαίῃ τὸ ποσοστὸν τοῦτο, ὅπερ πολλοὶ δέχονται ὅτι πρέπει νὰ πλησιάζῃ τὰ 3 % τῶν ἀπασχολουμένων, τότε ἀσφαλῶς προκλοῦνται οἰκονομικαὶ διαταραχαί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνέργων ὑπερβαίνει πάντοτε τὸ ποσοστὸν 3 %, ἀνερχόμενος περίπου εἰς τὸ τριπλάσιον τοῦ προαναφερομένου ποσοστοῦ.

Τὸ ποσοστὸν ἐμφανοῦς ἀνεργίας παρ' ἡμῖν εὐρίσκεται διὰ περαιτέρω ἀναλύσεως τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν προερχομένων στατιστικῶν δεδομένων, τῶν ἐτῶν 1920, 1928, 1938 καὶ 1950. Ἡ προαναφερθεῖσα διαφορὰ μεταξὺ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπασχοληθέντων κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς ἐμφανίζει ὡς πλήρως ὑποαπασχολούμενα ἢ ἐμφανῶς ἀνεργὰ 711.650 ἄτομα κατὰ μέσον ὄρον, ἧτοι περίπου ποσοστὸν 9 % ἢ τὸ ἐνδέκατον τοῦ ἀντιστοίχου

18. Πρβλ. United Nations: National income and its distribution in under developed countries. New York, Statistical Papers, Ser. E, N°. 3, 1951, σ. 6.

19. Πρβλ. Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου: Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία κατὰ τὸ ἔτος 1939. Ἀθῆναι, 1940, σ. 111. W. E. Moore, ἑ.ἀ. σσ. 63-4. Γ. Ἀ. Τρίμη: Ἡ πενιχρότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ εἰσοδήματος Ἀθῆναι, 1949, σ. 17. United Nations: National income κλπ., ἑ.ἀ. σ. 6.

μέσου ὄρου τοῦ πληθυσμοῦ⁽²⁰⁾. Ἐκ τοῦ μεγέθους τούτου τῶν ἀνέργων ὑπολογίζεται ὅτι τὰ 80% ὑποαπασχολοῦνται πλήρως εἰς τὴν ὑπαίθρου καὶ τὰ 20% εἰς τὰ ἀστικά κέντρα.

Φυσικὸν οἰκονομικὸν ἐπακόλουθον τῆς τοσαύτης καὶ τοιαύτης χρονίας ἐμφανοῦς ἀνεργίας εἶναι—ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν συνεπειῶν—ἡ ὑπαρξίς ἐπίσης *μονίμου ὑπερπροσφορᾶς ἐργασίας* καὶ δὴ ἀνειδικεύτου. Ὡς γνωστόν, οἱ ἐν Ἑλλάδι εἰδικευμένοι εἶναι ὀλίγοι, ἐλλείπει πρὸ παντὸς παραδόσεως καὶ ἐπαρκοῦς ἐπαγγελματικῆς καθοδηγήσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ τοιαύτη ὑπερπροσφορά ἐργασίας εἶναι, ἀπὸ ἀπόψεως διαμορφώσεως τῆς τιμῆς αὐτῆς, ἀπείρως ἐλαστική, μὲ σχεδὸν μηδὲν κόστος εὐκαιρίας. Τοῦτέστιν, ἡ ἐργασία αὕτη προσφέρεται ἀντὶ οἰασδῆποτε ἀμοιβῆς⁽²¹⁾, ἔστω καὶ κατωτέρας αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐλαχίστου ὀρίου συντηρήσεως.

Βεβαίως, τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιροῦνται οἱ ἀπασχολούμενοι οἵτινες ἀνήκουν εἰς προνομιούχα, ἄλλως καλούμενα «κλειστά ἢ κεκορεσμένα» ἐπαγγέλματα, ὡς καὶ οἱ κατέχοντες πλείονας τῆς μιᾶς ὑπηρεσιακᾶς θέσεις ἢ ἀπασχολούμενοι καὶ εἰς ἄλλα πέραν τῶν κυρίων καθηκόντων τῶν ἔργα. Ἡ ὑπαρξίς ὁμοῦς οὕτων δὲν δικαιολογεῖται εἰς οἰκονομίαν πάσχουσαν μονίμως ἐκ πλήρους ὑποαπασχολήσεως. Ἡ διὰ τῶν προνομιούχων αὐτῶν προκαλουμένη τεχνητῶς σταθερότης ἀπασχολήσεως περιορισμένου ἀριθμοῦ ἀτόμων ἀποτελεῖ δευτερογενὲς αἷτιον ἐντάσεως τῆς ἀνεργίας. Τοῦτο σημαίνει περαιτέρω ὑποβιβασμὸν ἐν γένει τῶν ἀμοιβῶν ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ἄνοδον τῆς ἀμοιβῆς τῶν προστατευομένων.

Ἐτερον σοβαρὸν ἐπακόλουθον τῆς πλήρους ὑποαπασχολήσεως καὶ τῆς ἐκ τῆς ὑπερπροσφορᾶς τῆς ἐργασίας πενιχρᾶς ἀμοιβῆς, ἰδίᾳ τῶν ἀπασχολομένων εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα, εἶναι τὸ φαινόμενον *τῆς ὑπερδιογκώσεως τῶν ἀστικῶν κέντρων*. Πολλοὶ τῶν νέων καὶ μάλιστα τῶν ἀπασχολησίμων κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγουν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἢ νὰ

20. Βλ. καὶ ἐκτιμήσεις Π. Κ. Δημητρακοπούλου: Πλήρης ἀπασχόλησις εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἱ ἀνεργοὶ ἀνέρχονται εἰς 800.000, εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον», τόμ. 3 (1956), τ. 95, σ. 88.

21. Περί τῶν παρ' ἡμῖν ὀνομαστικῶν καὶ πραγματικῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐργαζομένων βλ. Σ. Ἴ. Ἀγαπητίδου: Wage policy in Greece. Geneva, 1950, σσ. 19-28. Π. Κ. Δημητρακοπούλου: Ἡ πολιτικὴ τῶν μισθῶν στὴν Ἑλλάδα, εἰς «Νέαν Οἰκονομίαν», τόμ. 5 (1950) σσ. 19-28. International Labour Office: Labour problems in Greece, ἔ.ἀ. σ. 43. Κλ. Β. Μπανταλούκα: Τὸ μισθολόγιον τῶν δημοσίων διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὰ ἔτη 1914-52, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας», τόμ. 2 (1952), σσ. 340-42. Γ. Ἀ. Τριμῆ, ἔ.ἀ., σσ. 94-135.

μεταναστεύουν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν—ὁσάκις τοῦτο εἶναι δυνατόν— πρὸς ἀνεύρεσιν καλυτέρας τύχης, ἤτοι πρὸς ἀνεύρεσιν ἐπαγγέλματος εἰ δυνατόν ἀποδοτικωτέρου τοῦ ἀγροτικοῦ.

Εἶναι δὲ πράγματι ἀποδοτικώτερα τοῦ ἀγροτικοῦ πάντα τὰ λοιπὰ ἐπαγγέλματα καὶ δὴ παρ' ἡμῖν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ δεδομένων τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν⁽²²⁾. Κατ' αὐτά, προσδιοριζομένης τῆς οἰκονομικῆς ἀποτελεσματικότητος ἢ τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας πρὸς δείκτην ἰσοδυναμοῦντα μὲ μίαν νομισματικὴν μονάδα—ἴσην πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ συνόλου τῶν γεωργικῶν προϊόντων, διηρημένην διὰ τοῦ κόστους τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς των—ὁ δείκτης ἀποδοτικότητος τοῦ ἐμπορίου ἐκφράζεται ἴσος πρὸς 1,67 μονάδας, ὁ τῶν μεταφορῶν ἴσος πρὸς 2,10 μονάδας καὶ ὁ τῆς βιομηχανίας ἴσος πρὸς 5,77 μονάδας.

Ἄλλὰ τὸ πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ρεῦμα ἐνισχύεται καὶ ἐξ ἄλλων, ἐξωοικονομικῶν, αἰτίων. Σπουδαιότερον τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἀναγκαστικὴ σιτισσῶρευσις τῶν προσφύγων τοῦ 1922, οἵτινες, ἂν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον προῆρχοντο ἐξ ἀγροτικῶν περιφερειῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἐν τούτοις ἐγκατεστάθησαν κατὰ μέγα ποσοστὸν εἰς τὰς πόλεις. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἐντεῦθεν, εἰς τοὺς ὡς ἄνω πρόσφυγας προσετέθησαν καὶ οἱ ἐξ ἀνατολικῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐλθόντες, συνεπεῖα τῆς ἐκεῖ ἐξελιξεως τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, ὡς καὶ οἱ συνεπεῖα τῶν συχνῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν ἀσταθῶν πολιτικῶν καταστάσεων, τῶν σεισμῶν κλπ., καταφυγόντες εἰς τὰ κέντρα ταῦτα ἐπαρχιῶνται.

Ἐπιπροσθέτως ὑφίσταται ἡ διηνεκῆς πρὸς τὰς μεγάλας πόλεις ροπὴ τοῦ πνευματικοῦ προλεταριάτου (ἀποφοίτων μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, νῦν καὶ πρώην ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν κλπ.), τῶν ἐπανσπατριζομένων ὁμογενῶν, τῶν συνήθως ἐγκαταλειπόντων ἀστικά τῆς ἀλλοδαπῆς κέντρα εἰς τὰ ὁποῖα δροῦν, ὡς καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν ὠκεανοπόρων ναυτικῶν μας, αἵτινες παραμένουν ἐν Ἑλλάδι, συντηρούμενοι δι' ἐμβασμάτων καὶ προτιμῶσαι νὰ διαβιοῦν εἰς περιβάλλον πλέον ἐξειλιγμένον ἢ μὲ περισσοτέρας συγχρόνους ἀνάσεις.

Τὸ κοινῶς γνωστὸν τοῦτο ρεῦμα ἐπαληθεύεται καὶ ἐκ στατιστικῶν στοιχείων⁽²³⁾. Ἐξ αὐτῶν προκύπτει ὅτι ἐνῶ πρὸ ἑκατονταε-

22. United Nations: Statistics of income distribution. Mimio graphed paper of the Economic and Social Council. New York, 1951, σ. 5.

23. Βλ. Ἑθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλ-

τίας ὁ ἀστικός πληθυσμὸς μας ἀπετέλει μόνον τὰ 18 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, οὗτος ἔκτοτε καὶ διὰ ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐντεῦθεν ἀνέρχεται ὡς ἀκολουθῶς : τῷ 1920 εἰς 27,3 %, τῷ 1928 εἰς 33 %, τῷ 1940 ὡς καὶ τῷ 1948 εἰς 37 % καὶ τῷ 1954 εἰς 42 %.

Δεδομένου ὅμως ὅτι καὶ εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ὑφίσταται μόνιμος πλήρης ὑποαπασχόλησις, ἀνερχομένη ὡς προείπεται εἰς 20 % εἰς τῆς συνολικῆς τοιαύτης, ἐπὶ πλέον δεῖ ὅτι ἡ τοιαύτη συνεχῆς εἰσροὴ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἐπιφέρει ὑπερφυσικὴν ἀνάπτυξιν ἰδίᾳ τῶν ἐξ αὐτῶν μεγαλυτέρων, οἱ ἀγρόται οὗτοι ρίπτονται ἀπὸ τῆς Σκύλλας εἰς τὴν Χάρυβδιν. Συνάμα οὗτοι, σὺν τοῖς ἄλλοις, προκαλοῦν καὶ ὑφίστανται καὶ ἐτέρας δυσαρέστους συνεπείας, ὡς στεγαστικὰς, πολεοδομικὰς, ὑγειονομικὰς, συγκοινωνιακὰς καὶ γενικωτέρας κοινωνικὰς.

4. Μερικὴ ὑποαπασχόλησις ἢ ἀφανῆς ἀνεργία

Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι παρ' ἡμῖν ἀπασχολοῦνται τὰ 33,2 % τοῦ πληθυσμοῦ ἔναντι τοῦ 42,2 % τούτου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸν ἐνεργὸν πληθυσμὸν καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ποσοστὸν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐκ τῶν μικροτέρων ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν τούτοις, οὐδὲ καὶ ἡ ἀπασχόλησις αὕτη εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως χρονικῆς διαρκείας πλήρης. Δηλαδή, οἱ παρ' ἡμῖν ἐργαζόμενοι δὲν ἀπασχολοῦνται παραγωγικῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν κατ' ἔτος καὶ δι' ὀκτάωρον ἢ ἐπτάωρον ἐργασιμῶν ἡμερῶν, κυμαινομένων μεταξὺ 290 ἕως 300, ἀναλόγως τῶν χωρῶν⁽²⁴⁾.

Πράγματι, ὡς δεικνύουν σχετικὰ ἐπίσημα δεδομένα⁽²⁵⁾, ὁ ἐτήσιος μέσος ὅρος τῶν ἐν Ἑλλάδι ἡμερῶν ἀπασχολήσεως εἶναι,

λάδ.ο.σ. ἔ.ἀ. σ. 2, καὶ σχετικὸν πῖνακα εἰς «Νέαν Οἰκονομίαν», τόμ. 1 (1946), σσ. 68 - 69.

24. Βλ. περὶ πλήρους ἢ μὴ ἀπασχολήσεως παρ' ἡμῖν εἰς Δ. Ἰ. Δελιβάνη: Πλήρης ἀπασχόλησις καὶ τιμαί, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 3 (1948), σσ. 1 - 37. Ξ. Ε. Ζολώτα: Ἡ ἀπόφασις περὶ πλήρους ἀπασχολήσεως τοῦ Οἰκονομικοῦ καὶ Κοινωνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 5 (1950), σσ. 404 - 12. Σ. Κ. Πουλοπούλου: Τὰ αἷτια τῆς ἀνεργίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς «Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 32 (1952), σσ. 137 - 47, ἔνθα καὶ περαιτέρω βιβλιογραφία, καὶ Π. Χριστοδουλοπούλου: Ἀνεργία καὶ ἀποταμεύσεις, κριτικὸν δοκίμιον ἐπὶ τῆς περὶ ἀνεργίας θεωρίας τοῦ Keynes, εἰς «Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 19 - 20 (1939 - 40), σσ. 305 - 20 καὶ 1 - 99.

25. Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἀνασυγκροτήσεως: Προσωρινὸν μακροπρόθεσμον πρόγραμμά οἰκονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἑλ-

κατὰ τομεῖς παραγωγικῆς δραστηριότητος, ὁ ἑξῆς: Εἰς τὴν πρωτογενῆ 130 ἡμέραι, εἰς τὴν δευτερογενῆ 221 ἡμέραι καὶ εἰς τὴν τριτογενῆ 217 ἡμέραι.

Ἡ ἀκρίβεια τῶν ὡς ἄνω στοιχείων ἐπαληθεύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀγρόται ἀπασχολοῦνται κατ' ἔτος πλήρως μόνον κατὰ τὸ τρίμηνον τῆς σπορᾶς καὶ τοῦ θερισμοῦ, ἐνῶ κατὰ ἓνα προσέτι δίμηνον ἀπασχολοῦνται μερικῶς καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐπτάμηνον ἀδρανοῦν παραγωγικῶς, μὴ ἀπασχολούμενοι, λόγου χάριν, οὐδὲ μὲ ἔργα οἰκοτεχνίας ἢ γεωργικῆς βιοτεχνίας, ὡς συμβαίνει ἀλλαχοῦ. Εἶναι πάντως παρήγορον τὸ γεγονός ὅτι κατὰ προσφάτους ἐκτιμήσεις⁽²⁶⁾, τὸ ἀγροτικὸν εἰσόδημα τῶν ἐτῶν 1953 καὶ 1954 ἐκάλυπτεν ἀντιστοίχως κατ' ἄτομον ἡμερομίσθια 157 καὶ 170. Συνεπῶς διαπιστοῦται τελευταίως περιορισμὸς τις τῆς ἀγροτικῆς μερικῆς ὑποαπασχολήσεως.

Εἰς τὴν δευτερογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα, ἡ μερικὴ ὑποαπασχόλησις εἶναι, ὡς εἶδομεν, πολὺ μικροτέρα τῆς εἰς τὴν πρωτογενῆ τοιαύτης. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐντείνεται πολλάκις, συνεπεῖς διαφόρων κυβερνητικῶν μέτρων. Ἐντείνεται ἰδίως διὰ τῶν διὰ λόγους κοινωνικῆς πολιτικῆς ὑποχρεωτικῶν προσλήψεων, παρεμποδίσεως ἀπολύσεων, περιορισμοῦ τῶν ὥρων ἐργασίας, ἐπιβολῆς ἐργατικῶν ἀναπαύσεων πέραν τῶν ὀργανωτικῶς κανονικῶν, ἐφαρμογῆς συστήματος ἐκ περιτροπῆς ἐργασίας κλπ.

Εἰς τὴν τριτογενῆ, τέλος, δραστηριότητα—ἐνθα τὰ εἰς αὐτὴν ἀπασχολούμενα ἄτομα ἐργάζονται μόνον ἐπὶ 217 ἡμέρας τὸ ἔτος— παρατηροῦμεν ἐπιπροσθέτως ὅτι ἐκδηλοῦται καὶ τάσις συνεχοῦς αὐξήσεως τῶν εἰς αὐτὴν ἀπασχολουμένων, πέραν τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας. Ἡ ἐν λόγῳ τάσις, ἰδίᾳ μεταπολεμικῶς, ἐδημιούργησεν ἀπροκάλυπτον ἢ συγκεκαλυμμένην παρασιτικὴν ἀπασχόλησιν, ἥτοι τὸν λεγόμενον ἐπαγγελματικὸν παρασιτισμὸν ἢ ὑπερεπαγγελματισμὸν, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς δυσαναλόγου πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας καὶ νοσηρᾶς διογκώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐνδιαμέσων μεταξὺ πρωτογενοῦς καὶ δευτερογενοῦς παραγωγῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ καταναλώσεως ἀφ' ἑτέρου. Ἐὰν τὸ ποσοστὸν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς

λάδος. Ἀθῆναι, 1949, σ. 10. Ὑποურγείου Συντονισμοῦ: Ἐκθεσις περὶ ἀνεργίας καὶ μέτρων πληρεστέρας ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως ἐν Ἑλλάδι, ὑποβληθεῖσα εἰς Ο.Η.Ε. καὶ δημοσιευθεῖσα ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστὶ, Ε—1698—ADD. 7, Ἰουλ. 1950, σ. 12.

26. Ὑποურγείον Συντονισμοῦ: Μακροπρόθεσμον πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος, ὑποβληθὲν εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Γενεύης, τῷ 1955.

τὴν δευτερογενῆ παραγωγὴν ἦτο τὸ ἀμέσως κατώτερον τῆς πρωτογενοῦς καὶ ἠκολούθει τὸ τῆς τριτογενοῦς, τότε τὸ διαμορφούμενον ποσοστὸν ἀπασχολήσεως εἰς τὴν τριτογενῆ παραγωγὴν θὰ ἦτο οἰκονομικῶς ἐπιβλαβές. Τὸ παρατηρούμενον ὅμως χαμηλὸν ποσοστὸν ἀπασχολήσεως εἰς τὴν δευτερογενῆ παραγωγὴν συντελεῖ εἰς τὴν διόγκωσιν τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν τριτογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ νοσηρὰν διὰ τὴν οἰκονομίαν κατάστασιν (27).

Ὡς πρὸς τὴν κατὰ ἐπαγγέλματα τῆς τριτογενοῦς παραγωγικῆς δραστηριότητος μερικὴν ὑποαπασχόλησιν, εἰδικώτερον, παρατηρούμεν ὅτι εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐνῶ ἐν ἔτει 1938 οἱ ἔμποροι ἠριθμοῦντο εἰς 200.000 περίπου, τῷ 1950 οὗτοι ἔφθασαν σχεδὸν τὰς 330.000, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ὑπαιθρίων μικροπωλητῶν καὶ τῶν πλανοδίων τοιοῦτων (28).

Ἐπεκτατικὸς παρατηρεῖται ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα (29) εἰς ἅτινα οἱ ἀπασχολούμενοι ἐδιπλασιάσθησαν σχεδὸν μετὰ τῶν ἐτῶν 1928 καὶ 1950. Ἐπισημαίνεται μάλιστα ὅτι ἐφθάσαμεν νὰ ἔχωμεν τοὺς περισσοτέρους δικηγόρους καὶ ἰατρούς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν μας, μετὰ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ συγκεντρωμένους κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης.

Τὸ αὐτὸ περίπου φαινόμενον ἐπαγγελματικῶν πληθωρισμῶν ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τοὺς ἀπασχολούμενους εἰς τὰς κρατικὰς καὶ τὰς παρακρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ ὀργανισμοὺς, ὡς καὶ εἰς τὰς τραπέζας, παρὰ τὸν περιορισμὸν τῆς δραστηριότητος τῶν τελευταίων εἰς τὸ

27. Πλ. εἰς Σ. Ι. Ἀγαπητίδου: Μεταβολαὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν οἰκονομιῶν κατὰ τομεῖς παραγωγῆς, εἰς «Παραγωγικότητα» τόμ. 1 (1955), τ. 9, σσ. 5-9.

28. Βλ. καὶ Λ. Β. Δερτιλῆ: Κοινωνικὰ μεταρρυθμίσεις. Ἀθήναι, 1946, σ. 41. Σ. Χατζόγλου: Ὁ παρασιτισμὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ οἰκονομίᾳ. Ἀθήναι, 1951, σ. 5.

29. Πλ. εἰς Σ. Βλαβιανοῦ: Ἐπὶ τοῦ ἱατρικοῦ πληθωρισμοῦ, Δ. Ν. Δαμασκηνοῦ: Ὁ πληθωρισμὸς τῶν δικηγόρων, Ν. Ἐξαρχοπούλου, Π. Λορεντζάτου καὶ Ἀ. Κ. Μυλωνῶν: Ὁ πληθωρισμὸς τῶν ἐπιστημόνων, ὡς καὶ Δ. Λαμπραδάρου: Πληθωρισμὸς καὶ κρίσις εἰς τοὺς τεχνικούς, εἰς «Ἔργασταν», τόμ. 5 (1934), σσ. 1047-8, 1178, 1211-2, 1242-4 καὶ 1272-3. Ὁμοίως εἰς Ὁργανισμοῦ Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας: Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ πλεονάσματος ἢ τῆς ἐλλείψεως ἐπιστημονικοῦ καὶ τεχνικοῦ προσωπικοῦ ἀνωτέρου ἐπιπέδου εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας, εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον», τόμ. 3 (1956), τ. 95, σσ. 81 καὶ 91.

τέταρτον σχεδόν τῆς προπολεμικῆς⁽³⁰⁾. Ὡς ἐκ τούτου, μέγα μέρος τῆς μεταπολεμικῆς αὐξήσεως τοῦ τόκου ὀφείλεται εἰς τὴν πέραν τοῦ ἀρίστου σημείου διόγκωσιν τῶν διοικητικῶν δαπανῶν τῶν τραπεζῶν. Ἐν σχέσει, ἐξ ἄλλου, πρὸς τοὺς τακτικοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, διαπιστοῦται ὅτι, ἐνῶ οὗτοι τῷ 1927 ἦσαν 54.125, τῷ 1939 ἀνῆλθον εἰς 85.688, διὰ νὰ φθάσουν τῷ 1953 τὰς 140.000 περίπου⁽³¹⁾.

Οὕτω ἐξηγεῖται διατί εἰς τὴν τριτογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα ἀπασχολοῦνται ἤδη τὰ 24,6% τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολουμένων, ἐνῶ ἡ δευτερογενῆς περιορίζεται εἰς τὰ 15,4%, διὰ νὰ παραμείνουν τὰ 60% τῶν ἐργαζομένων ἀπασχολούμενα εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα, ποσοστὸν ὑπερ ἀποτελεῖ τὸ ὄριον διὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ χώρα μας ὡς ὑπανάπτυκτος ἢ γεωργικῆ.

Ὁ πληθωρισμὸς οὗτος τῶν μεσολαβητικῶν ἐπαγγελμάτων ὑπελογίσθη⁽³²⁾ ὅτι ἐπιβαρύνει παρ' ἡμῖν τὸ κόστος παραγωγῆς διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὸ ἴσου περίπου ἀριθμοῦ νομισματικῶν μονάδων κόστους διανομῆς τῶν ἀγαθῶν. Ἐνδεικτικῶς παραθέτομεν ἐξηκριβωμένα στοιχεῖα ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πωλήσεως τῶν σταφυλῶν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν⁽³³⁾, περιλαμβάνοντα εἰς ποσοστὰ τὰς ἐπομένας δαπάνας: Παραγωγῆς 50%, μεσιτῶν 1,7%, συγκεντρώσεως εἰς τόπον παραγωγῆς 0,5%, φορτωτικῶν καὶ μεταφορικῶν εἰς τόπον φορτώσεως 0,1%, συσκευασίας 1,4%, μεταφορικῶν εἰς τόπον καταναλώσεως 3,9%, λοιπῶν δαπανῶν 0,8% καὶ χονδρικοῦ καὶ λιανικοῦ ἐμπορίου 41,6%. Διὰ λόγους συγκρίσεως, ἄς σημειωθῇ ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἐκ τοῦ σταδίου τῆς διανομῆς τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἐπιβαρύνσις τοῦ κόστους παραγωγῆς τῶν ἀνέρχεται μόνον περὶ τὰ 30%⁽³⁴⁾.

30. Πρβλ. Ἄ. Π. Κ ο υ κ λ έ λ η: Τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ ἡ ὑποτίμησις τῆς δραχμῆς. Ἀθήναι, 1953, σ. 38.

31. Πρβλ. Χ. Ν. Ἀ γ α λ λ ο π ο ὐ λ ο υ: Τὸ δημοσιοὑπαλληλικὸν ζήτημα, εἰς «Νέαν Οἰκονομίαν», τόμ. 1 (1946), σ. 123. Σ υ ν τ ά ξ ε ω ς: Τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα καὶ τὸ δημοσιονομικὸν πρόβλημα, εἰς «Μηνιαῖον Δελτίον Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν», τ. 20, Αὔγ. 1954, σ. 3.

32. Πβλ. εἰς Μ. Ν. Τ σ ι μ ά ρ α: Ὁ παρασιτικὸς πληθωρισμὸς τῶν ἐμπορικῶν ἐπαγγελμάτων, εἰς «Νέαν Οἰκονομίαν», τόμ. 1 (1946), σσ. 569-72 καὶ Σ υ ν δ έ σ μ ο υ Ἑ λ λ ή ν ω ν Β ι ο μ η χ ά ν ω ν: Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία καὶ οἱ ἐπικριταί τῆς. Ἀθήναι, ἔκδοσις β', 1946, σσ. 87-9.

33. Ἄ. Μ π ε ρ ν ά ρ η: Προσχέδιον συνοπτικῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τῆς διακινήσεως καὶ ἐμπορίας τῶν νωπῶν προϊόντων καὶ τῆς ἰδρύσεως κεντρικῆς ἀγορᾶς ἐν Ἀθήναις. Ἀθήναι, δακτυλ. ἔκδοσις Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, 1955, σ. 4.

34. Πβλ. εἰς J. B. Jaffers, assisted by M. Maccoll and

Ὡς πρὸς τὴν εἰς ἅπαντας τοὺς τομεῖς τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος μερικὴν ὑποαπασχόλησιν λεκτέον, τέλος, ὅτι κατ' ἐπισημοὺς ὑπολογισμοὺς (36) τὸ αὐτὸ ἀκαθάριστον ἐθνικὸν προϊόν μας, τὸ ἐπιτυγχανόμενον διὰ τῆς μερικῆς ἀπασχολήσεως τῶν ἤδη ἐργαζομένων, θὰ ἦτο ἐφικτὸν νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς πλήρους ἐν χρόνῳ ἀπασχολήσεως τῶν τριῶν τετάρτων αὐτῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καταλλήλων ὀργανωτικῶν μεθόδων καὶ μέσων. Δυνάμεθα ὡσαύτως νὰ προσθέσωμεν ὅτι κατὰ γενομένην ἐκτίμησιν (36), ἡ σήμερον ὑφισταμένη μερικὴ χρονικῶς ὑποαπασχόλησις προκαλεῖ κατ' ἔτος ἀπώλειαν ἐργασίας ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς ποσοστὸν 18% κατὰ μέσον ὄρον τῶν ἀμοιβῶν τῆς ἐργασίας, ἢ πρὸς ἀπώλειαν 800.000 ἕως 900.000 πλήρως ἀπασχολουμένων ἀτόμων.

Ἡ ὡς ἄνω κατάστασις τῆς μερικῆς ὑποαπασχολήσεως συνετέλεσεν ἐπιπροσθέτως εἰς τὴν διαμόρφωσιν παρ' ἡμῖν τῆς νοοτροπίας καὶ τῆς ψυχολογίας τῆς ἀκόπου καρπώσεως εἰσοδημάτων εἰς βάρος τῆς καταναλώσεως. Εἰς τοῦτο βεβαίως συνέτεινε σοβαρῶς καὶ ἡ ἀσκηθεῖσα κρατικὴ πολιτικὴ ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος τῆς ὑποαπασχολήσεως.

5. Ἐπισκόπησις καὶ κριτικὴ ἐφαρμοσθεῖσης κρατικῆς πολιτικῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ὑποαπασχολήσεως.

Τὸ κράτος, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀκολουθουμένης κοινωνικῆς πολιτικῆς, μετριάζει μὲν ἢ συγκαλύπτει τὸν ὄγκον τῶν ὑποαπασχολουμένων, ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου, διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λαμβανομένων μέτρων προστασίας ὀρισμένων κατηγοριῶν ἀτόμων καὶ ἀγαθῶν, ὡς καὶ τῆς ἐνεργείας ἀθρόων προσλήψεων προσωπικοῦ εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ ὑπηρεσίας ὡς καὶ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενας ἢ ἐπηρεαζόμενας τοιαύτας ἢ ὀργανισμοὺς, συντελεῖ εἰς τὴν διόγκωσιν τῆς μερικῆς ὑποαπασχολήσεως.

Συγκεκριμένως, εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα τὸ Κράτος ἐφαρμόζει μέτρα προσωρινῆς διεξόδου ἐκ τῆς πλήρους

G. L. L e v e t t : The distribution of consumer goods. Cambridge, The University Press, 1950, σ. 47.

35. Food and Agriculture Organization of the United Nations: World food surveys. Washington, D. C., July 1946, σ. 24. Τοῦ αὐτοῦ: Report of the F.A.O. Mission for Greece. Washington, D.C., March 1947, ἔκθεσις μεταφρασθεῖσα ἐλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ.

36. E c o n o m i s t : Ἑλληνικὴ οἰκονομία καὶ πολιτικὴ, εἰς «Οἰκονομικὸν Παρατηρητήν», τόμ. 4 (1953), σ. 301. Π. Τ. Κ ο υ β ἔ λ η : Ἐνασυγκρότησις καὶ ἐκβιομηχανίσις. Ἀθῆναι, 1949, σ. 8.

ὑποαπασχολήσεως, διὰ τῶν ἀπαλλοτριώσεων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, τῶν ἐγγείων βελτιώσεων κλπ. Συνάμα τοῦτο ἐφαρμόζει καὶ τὸ λεγόμενον σύστημα τιμῶν συγκεντρώσεως ἢ ἀσφαλείας τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Διὰ τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἐπιδιώκει τὴν συγκράτησιν εἰς τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν τῶν εἰς αὐτὴν μερικῶς ὑποαπασχολουμένων, ἐπιβαρῦνον τὴν τιμὴν διαθέσεως τῶν ἐν λόγῳ προϊόντων κατὰ τὴν διαφορὰν τουλάχιστον μεταξὺ ἐγγωρίων καὶ διεθνῶν τιμῶν αὐτῶν εἰς λιμένα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Εἰς τὴν δευτερογενῆ παραγωγικὴν δραστηριότητα τὸ κράτος ἐφήρμοσε μέτρα δασμολογικῆς προστασίας τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, μερικῆς ἢ ὀλικῆς δασμολογικῆς ἀπαλλαγῆς εἰσαγομένου κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ, ποσοτικῶν περιορισμῶν εἰσαγομένων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, παροχῆς προνομίων, φορολογικῶν καὶ πιστωτικῶν διευκολύνσεων, ἐπιδοτήσεων ἐξαγωγῶν κλπ. Τὰ μέτρα ταῦτα, συντρεχούσης καὶ τῆς μονίμως σχεδὸν σημειουμένης νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως—ἰσοδυναμούσης πρὸς συναλλαγματικούς δασμούς—ἤσκησαν μὲν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βιομηχανικῆς ἐν γένει ἐξελίξεως, συνέβαλον ὅμως καὶ εἰς τὴν διατήρησιν ἐν λειτουργίᾳ ὑποοριακῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ πλέον, ἢ διὰ κοινωνικούς λόγους ἀσκηθεῖσα πολιτικὴ ὑποχρεωτικῶν προσλήψεων ἢ μὴ ἀπολύσεων ἐργαζομένων, περιορισμοῦ τῶν ὥρων ἐργασίας κλπ., συνέβαλε εἰς τὴν διόγκωσιν τῆς μερικῆς ὑποαπασχολήσεως.

Εἰς τὴν τριτογενῆ, τέλος, παραγωγικὴν δραστηριότητα, τὸ κράτος ἐπαυξάνει τὴν μερικὴν ὑποαπασχόλησιν διὰ τοῦ διορισμοῦ σωρείας προσώπων εἰς τοὺς ἐπίσης διωγκωμένους καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ ὀρθολογικῶς ὀργανωμένους κρατικούς καὶ παρακρατικούς ὀργανισμούς καὶ ὑπηρεσίας, ἄνευ συνήθως ὑπάρξεως πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἄνευ τηρήσεως ὀργανωτικῶν κριτηρίων. Ἡ αὐτὴ σχεδὸν πολιτικὴ ἀκολουθεῖται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς δημιουργίας ὀλονὲν καὶ περισσοτέρων συνταξιούχων, ἀκόμη καὶ ὅταν εὐρίσκονται εἰσέτι εἰς παραγωγικὴν ἡλικίαν (37). Εἰς πολλοὺς μάλιστα ἐξ αὐτῶν τῶν συνταξιούχων παρέχονται πολλαπλαῖ συντάξεις. Ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις τῶν μερικῶς ὑποαπασχολουμένων ἐνισχύεται καὶ διὰ τῆς ἐπιβολῆς φορολογίας ὑπὲρ τρίτων, ἥτις ὑπερβαίνει τὸ ἥμισυ τοῦ

---

37. Οἱ συνταξιούχοι τοῦ κράτους, ἐνῶ κατὰ τὸ οἶκον, ἔτος 1938—39 ἦσαν 92.315, κατὰ τὰ τὸ οἶκον, ἔτος 1954—55 ἔφθασαν τοὺς 156.002. Πρβλ. Ὑποὐργεῖο Οἰκονομικῶν: Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ οἴκου, ἔτους 1954—55, κατατεθεῖσα εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλληνικῶν τῆν 16 Ὀκτωβρίου 1954. Ἀθῆναι, Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον, 1954, σ. 38.

ὑψους τοῦ συνόλου τῆς κρατικῆς φορολογίας (38). Δι' ὃ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτω προστατευομένων, κυρίως ἀσφαλιστικῶν καὶ κοινωφελῶν ὀργανισμῶν ἢ ταμείων ἢ εἰδικῶν λογαριασμῶν, ὅλον ἐν καὶ ἀνέρχεται εἰς ἀπίθανα ὕψη (39). Παραλλήλως αὐξάνεται καὶ τὸ μερικῶς ὑποαπασχολούμενον διοικητικὸν προσωπικὸν τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν, εἰς βάρους βεβαίως τῶν ἀμέσως, διὰ τῆς ὑπὲρ τρίτων φορολογίας, προστατευομένων.

Τὰ προεκτεθέντα ἔδειξαν, νομίζομεν, σαφῶς τὸ μέγεθος τῆς προκαλουμένης ἐθνικῆς σπατάλης ἐκ τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως τῆς πλήρους καὶ μερικῆς ὑποαπασχολήσεως καὶ τῆς ἐντάσεώς της διὰ τῆς ἀσκουμένης κρατικῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς. Ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο συντελεῖ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀτελευτήτου σειρᾶς γενικωτέρων δευτερογενῶν δυσμενῶν συνεπειῶν, αἵτινες εἶναι ἐσωγενεῖς εἰς τὴν οἰκονομίαν μας καὶ προκαλοῦν χαμηλὸν κατὰ κεφαλὴν πραγματικὸν εἰσόδημα (40), ὡς καὶ φαῦλον κύκλον κυρίως δημοσιονομικῆς, πιστωτικῆς καὶ νομισματικῆς ἀσταθείας. Ἀποτέλεσμα αὐτῶν εἶναι ἡ σημειουμένη ὑψηλὴ ροπή, ἀφ' ἐνός μὲν πρὸς κατανάλωσιν ἐν γένει καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν ἀλλοδαπῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀποθησαύρισιν καὶ πρὸς διαρροὴν τῆς ἀποταμι-

---

38. Πλ. εἰς Διευθύνσεως Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν Ἐπιχειρήσεων Σύντομο Ἰστορικοῦ: Ἐθνικοὶ λογαριαμοὶ 1946—1954. Ἀθήναι, πολυγρ. ἔκδοσις, 1955, σσ. 21—2.

39. Βλ. στοιχεῖα εἰς Σύνδεσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων: Ὑπόμνημα περὶ συντονισμοῦ μέτρων πρὸς ἀνάπτυξιν βιομηχανικῆς δραστηριότητος καὶ ὑποβιβασμῶν τοῦ κόστους βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἀθήναι, 1946, σ. 11, ὡς πρὸς τὸ ἔτος 1936 καὶ Ἐπιχειρήσεων Σύντομο Ἰστορικοῦ: Νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, κατ' ἀσκοῦντα διοικητικὴν ἐποπτεῖαν Ἐπιχειρήσεων. Ἀθήναι, πολυγρ. ἔκδοσις, 1952, σ. 4, διὰ τὸ ἔτος 1952.

40. Βλ. στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ συγκρίσεις εἰς «Μηνιαῖον Οἰκονομικὸν Δελτίον Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀθηνῶν» τευχ. 16, Ἰουν. 1954, σσ. 11—2 καὶ τευχ. 26, Μαΐου 1955, σσ. 7—11. Ἐνῶ δὲ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς χώρας ἦδη εἶναι ἀνώτερον τοῦ προπολεμικοῦ, ἐν τούτοις ἡ διατροφή τοῦ μέσου Ἑλλήνου ὑπεβιάσθη. Αὕτη, κατὰ τὰ ἔτη 1934—38 ἀνῆρχετο εἰς 2.551 θερμίδας καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1951 κατῆλθεν εἰς 2.488. Πρβλ. Α. Π. Κουκλέλης: Αὔξεις τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ προτεραιότητος τῶν ἐπενδύσεων, εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν», τόμ. 9 (1954), σσ. 208—9. Εἶναι, τέλος, γνωστὴ ἡ μεταπολεμικὴ ἔντασις τῆς ἀνίσου κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος παρ' ἡμῖν, ἥτις συνετέλεσεν ὥστε περὶ τὰ 37,5 % τῶν κατοίκων τῆς χώρας νὰ χαρακτηρίζονται ἐπισημῶς ὡς ἀποροί. Τούτων τὰ 50 % περίπου διαμένουν εἰς τὰς θρινακτικὰς καὶ νησιωτικὰς περιοχὰς τῆς χώρας. Βλ. Ἐπιχειρήσεων Κοινωνικῆς Πρόνοιας: Ἀνακοίνωσις ἀριθμοῦ ἀπόρων τριμήνου Ὀκτωβρίου—Δεκεμβρίου 1955. Ἀθήναι, Μάρτιος 1956.

εὐσεως εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Αἱ ἐν λόγῳ ροπαὶ ἀποστεροῦν τὴν οἰκονομίαν τῆς δυνατότητος πραγματοποίησεως νέων καὶ ἀξιολόγων εἰς ὄγκον καὶ διάρκειαν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων, παρὰ τὴν ὑφισταμένην ὑπερπροσφορὰν ἐργασίας.

Ἐκ παραλλήλου, αἱ ἀνωτέρω συνθήκαι καὶ αἱ διὰ τῆς προεκτεθείσης κρατικῆς παρεμβάσεως δημιουργούμεναι μονοπωλιακαὶ καὶ παρασιτικαὶ καταστάσεις ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων προκαλοῦν ἐν τέλει *ὑψηλὸν ἐπίπεδον κόστους τῶν ἐγχωρίων προϊόντων καὶ τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν των*. Εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο συντείνουν καὶ ἡ ἔλλειψις βιομηχανικῶν παραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἡ ἀνεπάρκεια ἐκμετάλλευσις τῶν ἐγχωρίων πλουτοπαραγωγικῶν πόρων, ἡ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρησιμοποίησις ἀπρηχαιωμένων μεθόδων καὶ μέσων παραγωγῆς, ἡ στενότης τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἡ μερικὴ ἐπίσης ὑποαπασχόλησις, μετὰ τῆς ἐν πολλοῖς ἀνεπιτυχοῦς προμηθείας καὶ χρήσεως, ὡς καὶ τῆς εἰς χαμηλὸν χρονικὸν καὶ τεχνικὸν ἐπίπεδον ἐπισκευῆς, συντηρήσεως καὶ συγχρονισμοῦ τοῦ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ κλπ. Τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον τιμῶν ὄχι μόνον μειώνει τὴν γενικῶς πενιχρὰν πραγματικὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν καταναλωτῶν καὶ τὴν ἐνεργὸν αὐτῶν ζήτησιν ἐγχωρίων προϊόντων, ἀλλὰ καὶ παρεμποδίζει τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν τελευταίων εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν. Συμβάλλει, ὅθεν, τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἐπίπεδον τιμῶν σοβαρῶς εἰς τὴν χρονίαν παθητικότητα τὸσον τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς χώρας, ὅσον καὶ τοῦ τοιοῦτου τῶν λογαριασμῶν, ἥτοι εἰς μεγάλην ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐξάρτησιν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

Ἡ ὡς ἐξετέθη χρονία ὑποαπασχόλησις τοῦ ἐργατικοῦ μας δυναμικοῦ παρεμποδίζει ἀκόμη καὶ τὴν ἐπιδίωξιν καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ οἰκονομικῶς ἐπιβαλλομένου αἰτήματος *τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς τεχνικῆς ἀποτελεσματικότητος ἢ τῆς παραγωγικότητος*. Δηλαδή, τῆς σχέσεως τῆς ἐκροῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν γενομένην εἰσροὴν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, σχέσεως ἐκφραζομένης ποσοτικῶς, τῆς ποιότητος ὑποτιθεμένης ἀμεταβλήτου. Τοῦτο δέ, διότι ἡ ἱκανοποίησις τοῦ ἐν λόγῳ αἰτήματος συνεπάγεται, τουλάχιστον βραχυχρονίως, ὄξυνσιν τῆς χρονίας ὑποαπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἥτις κοινωνικῶς τουλάχιστον ἀντενδεικνύται. Τοῦτο καθίσταται πλεον αἰσθητόν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὴν ἐπελθοῦσαν αὔξησιν ἀντιστοίχως τοῦ ὄγκου τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ τῆς ἀπασχολήσεως μεταξύ τῶν ἐτῶν 1953 καὶ 1954, ὅποτε τὸ πρῶτον μέγεθος ἀνῆλθε κατὰ 1,23 % καὶ τὸ δεύτερον κατὰ 0,4 % (41). Ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο

41. Πρβλ. Εἰδικοῦ, ἔ.ἀ. σ. 1.

ποσοστῶν, εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἐκδηλωθείσης βραχυχρονίως προόδου εἰς τὴν παραγωγικότητα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τῆς συστολῆς τῆς ἀπασχολήσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

6. Γενικά τινα περὶ ἐφαρμοστέας πολιτικῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς ὑποαπασχολήσεως

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς προηγηθείσης καταστάσεως ἐπιβάλλεται, νομίζομεν, ἡ ἐφαρμογὴ καταλλήλου συστηματικῆς κρατικῆς πολιτικῆς. Ἐὰν δεχθῶμεν κατ' ἀρχὴν ὅτι δὲν πρόκειται μελλοντικῶς νὰ βελτιωθῇ οὐσιωδῶς ἡ σημερινὴ διάρθρωσις τῆς οἰκονομίας μας, δύο φαίνονται νὰ εἶναι αἱ ἀπὸ στενῶς οἰκονομικῆς πλευρᾶς συμφέρουσαι καὶ δυναταὶ λύσεις. Ἡ πρώτη συνίσταται εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἀρίστου ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλ' αὕτη καθίσταται δυσχερῆς, λόγῳ ὑπάρξεως πολλῶν ἀσταθμῆτων καὶ ἀνεξελέγκτων, κυρίως ἐξωγενῶν, παραγόντων. Ἡ δευτέρα λύσις συνίσταται εἰς τὴν *δυναμικὴν καὶ προγραμματισμένην μετανάστευσιν*. Ἀλλὰ καὶ αὕτη, διὰ νὰ εἶναι τελεσφόρος, προϋποθέτει ἐξασφάλισιν προορισμοῦ τῶν μεταναστών εἰς χώρας μὲ ἀνώτερον ἐπίπεδον διαβιώσεως, γνῶσιν ἐκ τῶν προτέρων τῶν εἰδικῶν ἐκεῖ εὐκαιριῶν, προὔπαρξιν ἀπαραιτήτων τινῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἔντονον μεταναστευτικὴν διάθεσιν, ἀπουσίαν κλιματολογικῶν, φυλετικῶν, ἐκπολιτιστικῶν καὶ πολιτικῶν ἐμποδίων κλπ. Ὑπὸ τὰς παρούσας ὁμῶς διεθνεῖς συνθήκας δὲν εἶναι εὐχερῆς ἡ ἐξασφάλισις τῶν ἐν λόγῳ προϋποθέσεων.

Ἡ ἔχουσα μεγαλύτερας πιθανότητος καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως συμφέρουσα λύσις εἶναι ἡ *τῆς ἀναπτύξεως μακροχρονίως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας μας*. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπιβάλλεται ὅπως ἐπιδιωχθῇ ἡ κατὰ τὸ δυνατόν ἐξαφάνισις τῶν προαναφερθέντων δυσμενῶν τῆς οἰκονομίας παραγόντων, μὲ ταυτόχρονον σοβαρὰν καὶ προγραμματισμένην, τουλάχιστον κατὰ 10 - 15 % τοῦ καθαροῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἰς ἀγοραίας τιμὰς, πραγματοποιήσιν ἐτησίων καθαρῶν ἐπενδύσεων, ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα τῆς βιομηχανίας παραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἔστω καὶ διὰ λελογισμένης αὐξήσεως τοῦ ὄγκου τῶν μέσων πληρωμῆς.

Ἐνδεχομένη τοιαύτη ἐπίτευξις ἐπενδύσεων θὰ ἤϋξανεν ἐτησίως καὶ σταθερῶς τὸ πραγματικὸν καθαρὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα περὶ τὰ 3,5 % καὶ θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφάνισιν τῆς ἤδη κυριαρχούσης εἰς τὴν οἰκονομίαν παθολογικῆς ἀνησυχίας καὶ ψυχώσεως ὡς πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκ τοῦ νομισματικοῦ πληθωρισμοῦ. Συνάμα θὰ ἐδημιούργει διέξοδον ἀπασχολήσεως

τοῦ διαθεσίμου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ὡς καὶ ἐμφάνισιν καὶ διατήρησιν καταλλήλου ψυχολογικοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν κρατικὴν πολιτικὴν καὶ τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα. Ἡ ἐμπιστοσύνη δὲ αὐτὴ θὰ ἀπετέλει, ὡς εἶναι φυσικόν, τὸ κίνητρον ἀντιθησαυρίσεως καὶ εἰσροῆς τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικῶν, ἀλλὰ καὶ ξένων, κεφαλαίων. Τότε ἡ οἰκονομικὴ μας δραστηριότης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ αὐτοπροωθηθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς ἐπίπεδον ἰσορροπίας πλήρους ἀπασχολήσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ δὴ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.